

Al in de zomer van '43 was het aantal onderduikers zo groot dat de bezetter niet aan een systematische opsporing kon toekomen. Deze zou hem mogelijk zijn geweest, vooral op het platteland, indien de politie, goed bekend met de plaatselijke omstandigheden, medewerking verleend had, maar de meeste politiemannen (wij merkten dat al eerder op) ‘zagen niets.’ Wij memorcerden de razzia's door de *Ordnungspolizei*, de *Waffen-SS*, de Landwacht en de *Arbeitskontrolldienst* – zij waren niet erg effectief. De *Sicherheitspolizei* concentreerde haar activiteit op het opsporen niet van onderduikers maar van de organisatoren van de onderduik: zij wilde het apparaat uitschakelen dat niet alleen de autoriteit van de bezetter ondermijnde maar hem bovendien gevoelige schade berokkende. Wij wezen er al op dat van de ca. zeshonderd KP'ers die er vóór begin september '44 waren, wellicht een kwart het leven verloor. In de bedoelde periode was het totaal aantal slachtoffers uit de rijen der LO (de LO was een veel grotere organisatie) nog veel hoger – vijf- tot zeshonderd lijkt een verantwoorde schatting. Wel te verstaan: dit betreft dan uitsluitend diegenen die om het leven kwamen; er waren daarnaast velen die gevangengenomen werden maar in de gevangenissen en concentratiekampen niet bezweken.

Wat de LO aangaat, vielen de slachtoffers tot in de zomer van '44 naar verhouding vooral in de hogere regionen, d.w.z. bij de landelijke leiding en onder de provinciale-, de districts- en de rayonleiders. De lege plaatsen werden steeds door anderen ingenomen. Noord-Holland had successievelijk zes provinciale leiders, van de vijf die gearresteerd waren, kwamen drie om. Op 21 juni '44 werd de gehele LO-leiding in Limburg opgerold¹ (bij die gelegenheid vielen Hendrix en kapelaan Naus in Duitse handen, hetgeen

¹ De LO-leiding vergaderde op 21 juni te Weert. Dat was bekend aan een illegaal werker, Bob Jesse. Jesse was een Amsterdammer die werkzaam was geweest in de illegale groep die *De Vonk* uitgaf, maar die van de zomer van '42 af dit werk was gaan combineren met het over de grens brengen van Joden. Daarbij was hij in contact gekomen met de LO. Hij verrichtte, zo schreef *Het Grote Gebod*, ‘meer werk dan zijn zenuwen konden verdragen en (trok) zich in overspannen toestand uit het werk terug . . . Zijn medestrijders zochten hem op en overreedden hem, . . . zijn oude plaats in de illegaliteit weer in te nemen. Hij deed het . . . en (werd) gevangen genomen. Hij vertelt dat hij ondanks bedreiging en mishandeling gezwegen heeft, totdat de Duitsers een Joodse moeder binnenbrachten met twee jonge kinderen. De Duitsers dreigden Bob dat zij in zijn tegenwoordigheid deze beide kinderen de benen zouden breken, indien hij bij zijn zwijgen bleef volharden. . . . In dat donkere uur, geestelijk murw geslagen door angst en ellende en door de smeekbeden van de Joodse moeder, is Bob bezweken.’ (Anne de Vries in: *Het Grote Gebod*, dl. II, p. 146). Hij begaf zich op de vastgestelde dag naar Weert, liet zich daar door een keerderster naar het klooster St. Louis brengen waar de leiding van de LO-Limburg die dag in vergadering bijeen was – en werd door de *Sicherheitspolizei* gevolgd die